

BASİT TEKRAR ve ALIŞTIRMALAR YOLUYLA SÖZCÜK ÖĞRETİMİ

Zeynep Çetinkaya

Özet

Bu araştırmada, basit tekrar ve alıştırmalarla desteklenen tekrarın sözcük öğretimi üzerindeki etkisi karşılaştırılmıştır. Araştırmanın verileri, ilköğretim okulu 6. sınıfta okuyan 51 öğrenciden elde edilmiştir. Kontrol ve deney grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Dört hafta boyunca kontrol grubuna sadece sözcüklerin anlamları verilmiş, deney grubunda ise anlamlar verilerek alıştırmalar yaptırılmıştır. Seviye belirlemek için yapılan ilk testte, gruplar arasında istatistiksel açıdan önemli bir fark bulunmamıştır. Ancak öğrenme düzeyini ölçen en son testte deney grubu ile kontrol grubu arasında önemli farklılıklar elde edilmiştir. Bu testin istatistiksel önemine bakıldığında, bütün anlamların toplamında deney grubunun, kontrol grubuna ($p < .005$) oranla daha başarılı olduğu görülmüştür. Alıştırmalar yoluyla tekrarın, basit tekrardan daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Sözcük öğretimi, basit tekrar, alıştırma, bellek.

TEACHING VOCABULARY BY MEANS OF MAINTENANCE REHEARSAL AND EXERCISES

Özet

This study aimed to compare the effectiveness of two approaches to teaching vocabulary. The first was teaching vocabulary by means of maintenance rehearsal while the other method involved exercises. The data were obtained from 51 primary school students in Çanakkale. Two groups of students were formed to constitute control group and experimental group. The control group was given word definitions only while experimental group was given word definitions and instructed to do some vocabulary exercises during four weeks. Results from first pre-test, given to determine students' knowledge of new words, did not reveal any significant differences between groups. But in post-test there was a significant difference between the control and experimental groups in favour of experimental group ($p < .005$). The findings in this study indicate that learning vocabulary through exercises is more effective than simple repetition of the words.

Key words: Teaching vocabulary, maintenance rehearsal, exercises, memory.

1. Giriş

Sözcükler, söylenenleri ve yazılanları anlamada, duygu ve düşünceleri bir başkasına aktarmada önemli bir işleve sahiptirler. Sözcüklerin anlamı bilinmeden yazılanların, okunanların ya da söylenenlerin anlaşılmasına olanak yoktur. Anlamayı ve anlatmayı geliştirmenin en etkili yolu da sözcük dağarcığını geliştirmekten geçer.

Bir insanın kullandığı sözcüklerin tümüne sözcük dağarcığı denir (Vardar 1998:190). Sözcük dağarcığındaki sözcük ve kavramlar ne kadar zengin olursa duygu, düşünce, izlenim ve tasarıların ifadesi de o kadar iyi olur. Sözcük dağarcığı, birikim sonucunda oluşmaktadır. İnsanların sözcük yönünden zengin bir birikime sahip olması için sözcük öğretimine önem verilmesi gerekmektedir. Okullarda bunun için en verimli ortam, Türkçe dersleridir. Türkçe derslerinde amaç, dilin dört yönü olan dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Bu dört beceri, bütün olarak ele alınmaktadır. Sözcük öğretimi de bu bütünün bir parçasıdır. Bu derste, sözcük dağarcığını zenginleştirme çalışmaları ile öğrencilerin hem dili iyi kullanmaları hem de düşüncelerini geliştirmeleri sağlanır.

Sözcük dağarcığının geliştirilmesi uzun bir süreç gerektirir. Sözcükler, ilk kez duyulduklarında anlamlandırılabilir ama belleğe iyi yerleştirilmezlerse bir süre sonra unutulur. Bunun için de belleğin iyi çalıştırılması gerekir. Bellek, “vaktiyle görülen, işitilen, koklanan, tadılan şeyleri ve yaşanan sevinç veya korku gibi duyguları, yapılan işleri unutmayıp onları yeniden hatırlamak yetisi” dir (Alaylıoğlu ve Oğuzkan 1976:26). Elde edilen bilgiler, bellekte depolanır ve kullanılacağı zaman da oradan geri çağırılır.

Bilginin belleğe geçmesi, üç ögenin çalışmasıyla gerçekleşir. Bunlar duyuşsal kayıt, kısa ve uzun süreli bellektir. Duyusal kayıda, duyu organları ile algılananlar kaydedilir (Görgeç 1999:56). Bu kayıt, saniyenin yirmide biri kadar olmaktadır. Algılananlar 15-18 saniye burada kaldıktan sonra kısa süreli belleğe gönderilir (Ülgen 1995:140). Kısa süreli bellek, duyuşsal kayıttan gelen bilgileri ya davranışa dönüştürür ya da uzun süreli belleğe kodlar. Bu belleğin bilgiyi koruma süresi 20 saniyedir (Görgeç 1999:56). Bu süre çok az olduğu için kısa süreli “belleğe gelen bilgi zihinsel tekrar yapılmadığı ya da kodlanıp uzun süreli belleğe gönderilmediği takdirde çok hızlı unutulmaktadır.” (Senemoğlu 1997:275). Bu nedenle hatırlanması istenen bilgilerin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarılması gerekir. Bu bellek, uzun süreli belleği çalıştırmaktadır. Uzun süreli bellek, öğrenme sonucunda elde edilen bilgilerin saklandığı yerdir.

Sözcükler, birbirinden ayrı oldukları ve bir konuya bağlı olmadıkları zaman çabuk unutulur. Bu nedenle ilk duyulduğunda duyuşsal kayıt aracılığıyla kısa süreli belleğe alınan sözcükler, tekrarlar yapılarak uzun süreli belleğe aktarılmalıdır. Tekrar, öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanmasında oldukça önemlidir.

Peterson'ın 0-18 saniye arasındaki unutma miktarı üzerine yaptığı deneyde, bilginin öğrenildiği andan itibaren yavaş yavaş unutulmaya başlandığı belirtilmektedir. Öğrenilenlerden üçüncü saniyede %62'si hatırlanırken, on sekizinci saniyede %15'i hatırlanmaktadır (Senemoğlu 1997:276). Bu nedenle öğrenilen bilgilerin en yüksek düzeyde tutulabilmesi için “düşme noktasının başlayacağı sırada tekrarlardan oluşan bir metot uygulamak gerekir.” (İlter 2001:24). Belleği canlı tutmanın en ilkel yolu, basit tekrarlar yapmaktır. Bu tür tekrarda bilgi, sürekli olarak yinelenir. Bu şekilde, kısa süreli bellekteki bilgiler, uzun süreli belleğe aktarılır. Burada kuru kuruya ezberleme, mekanikleşme söz konusudur. Ancak tekrarın “aralıklı ve farklı biçimde yapılanı” kalıcılığı daha da artırır (Bilen 1999:42). Alıştırmalar bunun için iyi birer uygulama alanıdır.

Alıştırmaların becerileri pekiştirme ve alışkanlığa dönüştürme işlevleri vardır (Başaran 1996:323). Öğrenilen konuların kalıcılığını sağlar. 19. yüzyılda yapılan bir araştırmada, alıştırma yapılmadan bellenen konuların %60'ının 24 saatte unutulduğu, hafta sonunda ise bu oranın %75'e kadar yükseldiği ortaya konmuştur (Binbaşoğlu 1988:11).

Alıştırma destekli tekrarlar, bilgiyi anlamlı hale getirerek uzun süreli belleğe aktarmada daha etkili olmaktadır. Alıştırmalar, öğrenilen bilgilerin farklı durumlardaki kullanımını görme olanağı sağlar. Bu kullanımlar, görsel öğelerle, metinlerle, diyaloglarla vb. değişik şekillerle desteklenebilirler. Ayrıca alıştırmalar, öğrencilerin hem öğrendiklerini tekrar etmelerini hem de yaptıkları denemelerde yanlış ve doğrularını görmelerini sağlar.

2. Çalışmanın Amacı

Sözcüklerin uzun süreli belleğe aktarılmasında tekrar önemlidir. Bu aktarımı tekrarlar yoluyla sağlarken belleğin iyi çalıştırılması gerekir. Bu çalışmada da, sözcük öğretiminde sadece anlam vererek basit tekrar yapma ile alıştırma yoluyla tekrar yapma arasında öğrenme düzeyi açısından bir fark olup olmadığını belirleme amaçlanmıştır.

3. Yöntem

Araştırma, deneysel yönetime göre yapılmıştır. Bunun için “öntest-sontest kontrol gruplu model” kullanılmıştır. Bu modele göre kontrol ve deney grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Her iki grupta da deney öncesinde ve sonrasında ölçmeler yapılmıştır.

Araştırmanın evreni, 2001-2002 eğitim-öğretim yılında Çanakkale ili merkez ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim okullarında okuyan 6.

sınıf öğrencileridir. Bu evrenden yansız yöntemle Merkez İlköğretim Okulunun 6. sınıfında okuyan 75 öğrenci, örneklem olarak seçilmiştir. Ancak bütün uygulamalara katılan 51 öğrencinin verileri değerlendirilmiştir.

Gruplar	Cinsiyet		Toplam
	Kız	Erkek	
Kontrol Grubu	11	14	25
Deney Grubu	12	14	26

Tablo 1. Gruplara Göre Öğrenci Sayıları

4. Verilerin Toplanması

Verileri toplamak için öncelikle 6. sınıf Türkçe ders kitabından “Halk Oyunları” adlı bir metin seçilmiştir (Gül ve Köktürk 2001:205) . Bu metinde yer alan “ak, açılmak, özen, yüz akıyla çıkmak, dizginlemek, ipucu, tepeden inme, coşku, üst, borçlu, kapışma, çağdaş, el ele vermek, salık vermek, ayak uydurmak” sözcükleriyle ilgili, sadece anlam soran testler ve alıştırmalar hazırlanmıştır. Uygulamalar sırasında ortaya çıkacak aksaklıkları önlemek, alıştırma sorularının açık ve anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla Ömer Mart İlköğretim Okulunda ön çalışma yapılmıştır. Gerekli düzenlemelerden sonra asıl çalışmaya geçilmiştir.

Örneklemedeki öğrencilerden kontrol ve deney grubu oluşturulmuştur. İki grupta farklı uygulamalar yapılmıştır. Kontrol grubuna sadece sözcüklerin anlamları verilmiş, deney grubuna da anlamı verilen sözcüklerle ilgili alıştırmalar yaptırılmıştır. Alıştırmalar için eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, seçmeli sorular hazırlanmıştır. Bu şekilde aynı sözcükleri, değişik kullanımlarda görme olanağı sağlanmıştır.

Alıştırmaların, öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Burada bulmaca, Karagöz-Hacivat oyunu, Nasrettin Hoca fıkrası gibi çalışmalara yer verilmiştir. Alıştırmaların sonunda öğrenciler, bu çalışmalarını çok beğendiklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilere testlerden ve alıştırmalardan sonra doğru yanıtlar anında söylenmiş, bu konuda bilgilendirilmişlerdir. Böylece doğru ve yanlış yanıtları öğrenme olanağı sağlanmıştır.

Bir sözcüğün uzun süreli belleğe aktarılması için birçok kere tekrar edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada sözcükler, dört hafta üst üste tekrarlanmıştır. Bir sözcüğü öğrenmek demek sadece metindeki anlamını bilmek demek değildir. Bir sözcüğü bilmenin yolu, onu her yönüyle öğrenmekten geçer. Yani sözcüğün eş, zıt, gerçek, mecaz vs. anlamlarını bilmek gerekir. Bu nedenle sözcükler, anlamlarına göre birimlere ayrılmışlardır. İlk iki hafta sözcüklerin metindeki

anlamları, üçüncü hafta metin dışındaki anlamları, dördüncü haftada ise eş ve zıt anlamları verilmiştir. Her öğrenmenin başında ve sonunda test yapılmıştır. Bu testlerde öğrencilerden, üzerinde durulan sözcüklerle ilgili olarak bildikleri bütün anlamları yazmaları istenmiştir.

5. Verilerin Çözülmesi

Öğrencilerin yaptıkları tanımları değerlendirmek için ölçütler hazırlanmıştır. Tanımlar **0** ve **1** puanları ile sayısallaştırılmıştır.

ÖLÇÜTLER	PUANLAR	
	0	1
1. Sözcüğün metindeki anlamını tam olarak tanımlama		X
2. Sözcüğün metin dışındaki anlamını tam olarak tanımlama		X
3. Sözcüğün eş ve zıt anlamını tam olarak tanımlama		X
4. Sözcükle ilgisi olmayan bir tanım yapma	X	
5. Boş bırakma	X	
6. Sözcüğün aslını değil de türünü değiştirecek şekilde tanım yapma	X	
7. Sözcüğün anlamını yazmayıp cümle kurma	X	
8. Sözcüğün sesteseş tanımını yapma	X	

Tablo 2. Tanımları Değerlendirme Ölçütleri

Her yanıt kâğıdı, bu ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Grup içindeki öğrencilerin yapmış oldukları doğru tanımların puanları toplanmıştır. Bilgisayara aktarılan bu veriler, SPSS programı ile çözümlenmiştir. Her öntest ve sontestle ilgili veriler üzerinde varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

6. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, uygulanan öntest ve sontestlerin, gruplar arasındaki başarı farklılıklarını ve ortalamalarını sayısal açıdan göstermek amacıyla istatistiksel bulgulara yer verilmiştir. Veriler, her grubun testlerde temel, yan, mecaz, eş ve zıt anlamlarda verdikleri doğru yanıt sayısına göre elde edilmiştir. Sözcüklerin metindeki anlamları temel olarak kabul edilmiş ve **t** harfi ile simgelenmiştir. Metin dışındaki anlamları ise **d** harfi ile gösterilmiştir. Eş ve zıt anlamlılar için de **e** harfi kullanılmıştır.

Araştırmanın ilk haftasında kontrol ve deney grubuna aynı uygulama yapılmıştır. Öncelikle öğrencilerin, üzerinde durulacak olan sözcüklerle ilgili ne kadar bilgilerinin olduğunu ölçmek amacıyla sadece sözcüklerin anlamları sorulmuştur. Öntest için on beş dakika süre verilmiştir. Daha sonra metin okutulmuş ve bilemedikleri sözcüklerin anlamlarını, metindeki cümlenin gidişinden çıkarmaları söylenmiştir. Aynı sözcükler, farklı bir sıralamada verilerek anlamları yine sorulmuştur. Birinci sontestte de öğrencilerden, sözcüklerle ilgili olarak bildikleri bütün anlamları yazmaları istenmiştir. Verilen yanıtların istatistiksel durumları Tablo 3'te gösterilmiştir.

		Ortalama		Grup Farkı	İstatistiksel Önem
		Kontrol	Deney		
I. Öntest	t	4,2400	4,4615	-,2215	,910
	d	1,6800	2,0000	-,3200	,598
	e	,0000	3,85E-02	-3,8462E-02	,883
	Toplam	5,5200	6,6538	-1,1338	,327
I. Sontest	t	4,2400	5,1923	-,9523	,269
	d	1,2800	1,4615	-,1815	,866
	e	,0000	,0000	,0000	1,000
	Toplam	5,5200	6,6538	-1,1338	,327

Tablo 3. I. Öntest ve Sonteste Ait İstatistiksel Veriler

Birinci öntest ve sontest sonuçlarına bakıldığında sözcüklerin hem metindeki ve metin dışındaki anlamlarında hem de toplamında deney grubunun, kontrol grubuna göre biraz yüksek olduğu görülmektedir. Ancak istatistiksel önem açısından bu gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, grupların başlangıçtaki seviyeleri birbirlerine yakındır.

İkinci hafta her gruba, sıraları değiştirilmiş olan aynı sözcüklerle ilgili 10'ar dakikalık öntest ve sontest uygulaması yapılmıştır. Deney grubunda, öntest çalışmasından sonra sözcüklerin metindeki anlamları verilmiştir. Daha sonra bu anlamlarla ilgili olarak hazırlanmış alıştırmaya soruları sorulmuştur. Kontrol grubunda ise öntestten sonra sadece sözcüklerin anlamları söylenmiştir. Daha sonra da sontest çalışması yapılmıştır. İkinci uygulamanın aynısı üçüncü ve dördüncü haftalarda da yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarda sözcüklerin metindeki anlamlarının yanı sıra metin dışındaki yan, mecaz, eş ve zıt anlamları üzerinde de durulmuştur. Üç haftaya ilişkin öntest ve sontest verileri, Tablo 4'te gösterilmiştir.

		Ortalama		Grup Farkı	İstatistiksel Önem	
		Kontrol	Deney			
II.	Öntest	t	4,7200	5,8462	-1,1262	,134
		d	2,0400	1,6538	,3862	,574
		e	4,00E-02	,0000	4,000E-02	,459
		Toplam	6,8000	7,5000	-,7000	,658
II.	Sontest	t	7,4400	7,6923	-,2523	,935
		d	1,2400	1,4615	-,2215	,778
		e	,0000	,0000	,0000	1,000
		Toplam	8,6800	9,1538	-,4738	,846
III.	Öntest	t	7,0800	8,2308	-1,1508	,268
		d	1,4400	1,8077	-,3677	,576
		e	,0000	,0000	,0000	1,000
		Toplam	8,5200	10,0385	-1,5185	,225
III.	Sontest	t	8,8000	10,5385	-1,7385*	,050
		d	4,0400	5,8077	-,17677	,067
		e	,0000	3,85E-02	-3,8462E-02	,697
		Toplam	12,8400	16,3846	-3,5446*	,029
IV.	Öntest	t	8,7200	10,6154	-1,8954*	,037
		d	3,6800	4,8462	-1,1662	,204
		e	,0000	,0000	,0000	1,000
		Toplam	12,4000	15,4615	-3,0615	,055
IV.	Sontest	t	10,1600	11,8846	-1,7246*	,045
		d	5,4400	6,9231	-1,4831	,192
		e	3,8000	5,2308	-1,4308*	,005
		Toplam	19,4000	24,0385	-4,6385*	,020

Tablo 4. II., III, ve IV. Öntest ve Sontestlere Ait İstatistiksel Veriler

Tabloya bakıldığında ikinci öntestte hem metindeki anlamda hem de toplamda, deney grubunun diğer gruptan daha iyi olduğu anlaşılmaktadır. Metin dışındaki anlamda ise kontrol grubu daha başarılıdır. İkinci sontestte deney grubu, metindeki ve metin dışındaki anlamda daha yüksek puan elde etmiştir. Öntest ve sontestteki

eş ve zıt anlamın ortalamalarındaki başarı yok denecek kadar azdır. İstatistiksel açıdan da hem öntest hem de sontestte gruplar arasında önemli bir fark bulunmamaktadır.

Üçüncü çalışmada, deney grubunda olumlu bir farklılaşmanın başladığı görülmektedir. Hem öntestte hem de sontestte bu grup daha başarılıdır. Gruplar arasındaki önemli istatistiksel fark, üçüncü sontestte gerçekleşmiştir. Deney grubu, kontrol grubuna metindeki anlamda ($p<.050$), metin dışındaki anlamda ($p<.067$) ve toplamda ($p<.029$) oranla daha iyi sonuç elde etmiştir. Eş ve zıt anlamda ise gruplar arasında her iki testte de anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Dördüncü öntest ve sontestteki bütün anlamlarda ve toplamda en başarılı grup, deney grubudur. İki grup arasında önemli bir fark vardır. Öğrencilere sözcüklerin eş ve zıt anlamları, dördüncü öntestten sonra verildiği için sontestte, grupların başarı ortalamaları yükselmiştir. Bu anlamlarda deney grubu, kontrol grubuna ($p<.020$) oranla daha belirgin bir başarı göstermiştir.

Dördüncü sontestten üç ay sonra beşinci bir test daha uygulanmıştır. Bu testte her iki gruptaki öğrencilerden sadece sözcüklerle ilgili bildikleri bütün anlamları yazmaları istenmiştir. Beşinci teste ilişkin veriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

		Ortalama		Grup Farkı	İstatistiksel Önem
		Kontrol	Deney		
V. Sontest	t	8,04	9,92	-188	,053
	d	3,00	4,54	-1,54*	,039
	e	1,80	3,00	-1,20*	,011
	Toplam	12,8400	17,4615	-4,6215	,005

Tablo 5. V. Sonteste Ait İstatistiksel Veriler

Beşinci testte, grupların bir önceki testlerine göre başarılarında biraz azalma olduğu görülmektedir. Bu da, geçen süreden kaynaklanmaktadır. Ancak iki grup da, baştaki duruma göre daha başarılıdır. Bu teste ait tüm anlamlarda ve toplamda en iyi sonucu deney grubu elde etmiştir. İstatistiksel analiz yönünden, deney grubu kontrol grubuna metindeki anlamda ($p<.053$), metin dışındaki anlamda ($p<.039$), eş ve zıt anlamda ($p<.011$) ve toplamda ($p<.005$) oranla daha başarılıdır.

7. Sonuç ve Öneriler

Sözcüklerin öğrenilmesi için uzun bir süreç gerekir. İlk duyulduğunda kısa süreli belleğe alınan sözcükler, uzun süreli belleğe aktarılmazlarsa çabuk unutulurlar. Tekrar, bu aktarımı sağlamada önemli bir unsurdur.

Basit tekrar, bilgi aktarımının en ilkel şeklidir. Öğrenmenin daha etkili olabilmesi için bilgiyi, farklı yollarla uzun süreli belleğe aktarmak yerinde olur. Alıştırmalar, farklı kullanımları görme olanağı sağlayan verimli bir çalışma biçimidir. Bu yolla, hem kullanım zenginliği sağlanmakta hem de bilgi tekrarlanmaktadır.

Bu çalışmada, basit tekrar ve alıştırmalar yoluyla tekrarın, sözcüklerin öğrenilmesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. İstatistiksel verilere göre, üçüncü sınıftan itibaren deney grubunun, kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Bu grup, özellikle de en son yapılan testte anlamlı farklar elde etmiştir. Araştırmada, alıştırma destekli sözcük öğretiminin, basit tekrar yoluyla yapılan sözcük öğretiminden daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

“Kısa aralıklarla alıştırma” sistemiyle bilgiler uzun süreli belleğe yerleştirildiğine göre sözcüklerin de bu doğrultuda öğretilmesi kalıcılığı sağlayacaktır. Öğrencilerin yeni öğrendikleri sözcüklerle ilgili cümleler kurabilmeleri için onlara aynı sözcüğün geçtiği farklı cümle kalıplarını vererek bir bağlam içerisinde nasıl kullanılacağına farkına vandırılması gerekmektedir. Bu da kuru kuruya tekrarlar yoluyla değil, alıştırmalarla sağlanmalıdır.

Sözcükler öğretilirken, sözcüğün sadece metindeki anlamı değil, bütün anlamları üzerinde mümkün olduğu ölçüde durulmalıdır. Sözcüklerin birden fazla anlamı öğretilerek bunları kullanma olanağı sağlanmalıdır. Sözcüğün metin dışındaki anlamları, metindeki anlamlarıyla ilişkilendirilerek tekrar ve alıştırmalar yoluyla öğretilmelidir.

Kaynakça

- Alaylıoğlu, Ruşen ve Ferhan Oğuzkan. 1976. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Başaran, İbrahim Ethem. 1996. Eğitim Psikolojisi. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bilen, Mürüvvet. 1999. Plandan Uygulamaya Öğretim. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, Cavit. 1988. Genel Öğretim Bilgisi. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Çetinkaya, Zeynep. 2002. İlköğretim İkinci Kademe Altıncı Sınıfta Ana Diline Ait Sözcüklerin Öğrenilmesi ve Kavranılmasına İlişkin Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Görgeç, İzzet. 1999. Bilgiyi İşleme Kuramına Göre Öğrenme ve Bellek. Milli Eğitim Dergisi. Sayı 141, 54-57.
- Gül, Metin ve Muhsin Köktürk. 2001. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Ankara: Yıldırım Yayınları.

- İlter, Binnur Genç. 2001. Öğrenme ve Bellek Arasındaki İlişki. Dil Dergisi. Sayı 99, 23-26.
- Senemoğlu, Nuray. 1997. Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Spot Matbaacılık.
- Ülgen, Gülten 1995. Eğitim Psikolojisi. Ankara: Bilim Yayınları.
- Vardar, Berke. 1998. Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. İstanbul: ABC Kitabevi.

EKLER

Ek 1. Uygulamada Kullanılan Metin

HALK OYUNLARI

Halk oyunları bir ak nilüfer gibi açılıverdi yine. Bu oyunları her yıl bu kadar özenle ve bir düzen içinde, yurdun dört bir yanından büyük kentlerimize getirenler eksik olmasınlar. Yüklendikleri işten yüz akıyla çıkmışlar.

Neler getiriyor bize bu halk oyunları? Önce bir iyimserlik dersi veriyor. Böyle güzel oynayabilen halk, güzel düşünmeyi de öğrenebilir; giderek öğretebilir.

Bu oyunlardan öğreniyoruz ki halk; el ele yan yana yürümesini, işini sevinçli bir oyuna çevirmesini, coşkusunu dizginlemesini, en karmaşık ritmlere ayak uydurmasını biliyor.

Halk oyunları, sanat eğitimi bakımından da ipuçları veriyor bize. Bu oyunları halk kimden, nasıl öğrenir; nasıl sevdirebilir, nasıl öğretir? Her hâlde zorla değil, tepeden inme derslerle değil, parayla pulla değil. Herkes kendiliğinden oynayarak horona giderek öğreniyor bu oyunları. Nazlanmadan, övgü ve alkış beklemeden oynuyor. Ne senlik benlik dırıltısı ne ast üst ayrılığı ne de yaş baş anlaşmazlığı. Öyle cömert bir sanat sofrası ki bu, isteyen gelir; tanıdığı tanımadığı herkesin yanında, serbestçe, kardeşçe sevinç payını alır. Sonra, borçlu alacaklı kapışmalarına düşmeden çeker gider.

Halk oyunlarından öğreniyoruz ki Anadolu kadını gülmez, oynamaz, köle yaratık değildir. Tarlada birlikte çalışan köy kızlarıyla köy delikanlılarını halk oyunlarında da el ele görebilirsiniz. Kadın erkek bir arada yaşamaya, çalışmaya, düşünmeye alışmak çağdaş bir toplum olmamızın ilk koşuludur. Türk anası eğitilmedikçe bizler adam olabilir miyiz? Eğitim bakımından annenin çocuk üzerindeki etkisini herkes bilmiyor mu?

Halkımız bu oyunlardaki gibi el ele verebilseydi, bütün dünya halklarını da kendi horonuna çağırırdı, kardeşçe yaşama sevincini dünyaya salık verseydi ne yaman bir horona girmiş olurduk....

Sabahattin EYÜBOĞLU

Mavi ve Kara

(Kısaltılmıştır.)

Ek 2. Örnek Öntest

Sevgili Öğrenciler,

Size verilen kağıda adınızı, soyadınızı ve sınıfınızı yazmayı unutmayınız. Bu uygulama, sizin sözcükleri nasıl daha iyi öğrendiğinizi belirlemek için hazırlanmıştır. Aşağıdaki sözcüklerin bildiğiniz bütün anlamlarını karşılına yazınız. Bunlar için size 10 dakikalık zaman verilmiştir. Anlamını yazamadığınız sözcükler için fazla zaman kaybetmeyiniz. İstedığınız sözcükten başlayabilirsiniz. Zamanınız kalırsa yapamadıklarınıza tekrar döner ve yazmaya çalışsınız.

ak: .....
açılmak: .....
özen: .....
yüz akıyla çıkmak: .....
dizginlemek: .....
ipucu: .....
tepeden inme: .....
coşku: .....
üst: .....
borçlu: .....
kapışma: .....
çağdaş: .....
el ele vermek: .....
salık vermek: .....
ayak uydurmak: .....

Ek 3. Örnek Sontest

Sevgili Öğrenciler,

Size verilen kağıda adınızı, soyadınızı ve sınıfınızı yazmayı unutmayınız. Aşağıdaki sözcüklerin bildiğiniz bütün anlamlarını karşılına yazınız. Bunlar için size 10 dakikalık zaman verilmiştir. Anlamını yazamadığınız sözcükler için fazla zaman kaybetmeyiniz. İsteddiğiniz sözcükten başlayabilirsiniz. Zamanınız kalırsa yapamadıklarınıza tekrar döner ve yazmaya çalışsınız.

tepeden inme: .....
kapışma: .....
salık vermek: .....

dizginlemek: .....
ak: .....
çağdaş: .....
üst: .....
yüz akıyla çıkmak: .....
ayak uydurmak: .....
ipucu: .....
el ele vermek: .....
açılmak: .....
borçlu: .....
coşku: .....
özen: .....

Ek 4. Deney Grubuna Verilen Alıştırmalar

ALİŞTIRMALAR 1

1. “Arkadaşına doğum günü hediyesi olarak **ak** bir gül verdi.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcüğü kullanırsanız cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....
2. “Onunla sert konuşmamak için kendini **dizginlemisti**.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcüğü kullanırsanız cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....
3. “Polis, olayları açığa çıkaracak bir **ipucu** buldu.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcüğü kullanırsanız cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....
4. “Söyledikleri sözler sonucunda birbirleriyle **kapıştılar**.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcüğü kullanırsanız cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....
5. “Doktor bana dinlenmemi **salık verdi**.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcüğü kullanırsanız cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....

6. Masanın üstü çok dağınıktı.
 Üstlerine karşı daha saygılı olmalısın.
Yukarıdaki cümlelerin hangisinde “**üst**” sözcüğü, “mevki bakımından daha yüksek olan” anlamındadır?
7. Zenginlik içerisinde yaşamaya hemen ayak uydurdu.”
 Oynarken, yanındakilerin ritmine ayak uydurdu.”
Yukarıdaki cümlelerin hangisinde “**ayak uydurmak**” sözcük öbeği, “yürüyüşte adım atışını başkalarinkine benzetmek” anlamındadır?
8. “Şehrimizdeki tiyatro, aynı oyunla **açıldı**.” cümlesindeki altı çizili sözcük ile aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi aynı anlamlıdır?
 Arkadaşlarıyla konuşunca biraz **açıldı**.
 Tekne iyice **açıldı**.
 Okullar, bugün **açıldı**.
 Saksıdaki çiçekler **açıldı**.

9. Aşağıdaki şekilde sözcükler ve anlamları karışık olarak verilmiştir. Bu şekillerdeki anlamları ve sözcükleri eşleyiniz.

1. Borcu olan, borç almış olan kişi.	a. el ele vermek
2. Bir konuda birleşmek, birlik olmak.	b. tepeden inme
3. Genellikle büyük bir istekle ortaya çıkan geçici hayranlık ya da heyecan durumu.	c. borçlu
4. Bir işin elden geldiğince iyi olmasına çabalama.	d. yüz akıyla çıkmak
5. Yüksek bir makamdan gelen emir.	e. özen
6. Kendisinden beklenen işi, eksiksiz ve başarılı olarak yapıp bitirmek.	f. coşku

10. dizginlemek ak
çağdaş ipucu
borçlu

Aşağıdaki cümlelerdeki noktalı yerlere şekilde verilen sözcüklerden uygun olanlarını yazınız.

- a. .... sakallı amca, yolda zor yürüyordu.
b. .... adam, bakkala parasını verdi.

- c. Bulmacayı çözebilmemiz için bize bir ..... verdi.
d. Daha fazla kırııcı olmaması için onu ..... gerekti.
e. .... bir toplum olabilmek için çalışmak ön koşuld.

11.

özen	el ele vermek
yüz akıyla çıkmak	
coşku	salık vermek

Şekildeki sözcükleri gerekiyorsa ek getirerek karşılıklı konuşmada uygun yerlere yerleştiriniz.

Demir: Merhaba Gözde. Nasılsın? Tatilin nasıl geçti?

Gözde: Merhaba Demir. Çok iyiyim. Tatilim çok güzel geçti. Bu yaz dedemlerin çiftliğinde kaldım. Orada ağaçları, hayvanları, çiçekleri tanıdım. En çok da nilüfer çiçeğini sevdim.

Demir: Bu yüzden mi, bu kadar ..... görünüyorsun?

Gözde: Evet. Rengarenk çiçeklerin yanı sıra ağaçlar da çok güzel. Özellikle de dedem onları yetiştirirken büyük bir ..... gösteriyor. Dedem, ananem ve yardımcıları çiçeklere ve ağaçlara ..... bakıyorlar.

Demir: Dedenin çiftliği, çok güzel bir yer olmalı.

Gözde: Elbette çok güzel. Sana oraya gitmeni .....

Demir: Oraya gitmeyi ben de çok isterim; ama öncelikle derslerimi çalışmam, bu okuldan ..... gerekiyor.

ALİŞTIRMALAR 2

1. “Yarın bize geleceğini **salık vermek** için kızını göndermişti.” cümlesindeki altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcük kullanılırsa cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....
2. “Çok fazla top oynadığı için ayakkabısının burnu **açıldı**.” cümlesindeki altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcük kullanılırsa cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....
3. “Balkona çıkınca, biraz içi **açıldı**.” .....
“Arkadaşına **açılınca** yüreğindeki sıkıntı hafifledi.” .....
Yukarıda verilen cümlelerdeki **açılmak** sözcüğün anlamlarını, cümlelerin yanına yazınız.

4. ( ) Çocuklar, oyunda anlaşamayınca **kapıştılar**.
( ) Depremzedeler, kendilerine gönderilen yardım paketlerini **kapıştılar**.
Yukarıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, “birlikte bir şeyin üzerine üşüşüp aceleyle alma” anlamındadır?
5. ( ) İş arkadaşlarının iftiraya uğramalarına karşın bir tek onun alını açık, yüzü **aktı**.
( ) Adamın pırıl pırıl olmasına ve çok genç görünmesine karşın saçları **aktı**.
Yukarıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, “temiz, namuslu” anlamındadır?
6. Aşağıdaki şekilde yer alan cümlelerdeki altı çizili sözcüklerin anlamları karışık olarak verilmiştir. Bu şekillerdeki altı çizili sözcükleri ve anlamları eşleyiniz.

1. “Geçen yılın Türkçe dersini yeniden görmesinin nedeni borçlu olarak geçmesidir.”	a. aynı zamanda yaşayan
2. “Arabacı, odunları taşıyacak atı dizginlemek için ahıra doğru yürüdü.”	b. bir şeyi yapmak durumunda olan
3. Bahçedeki sarı güller birer birer açıldı .	c. beklenmedik, şaşırtıcı
4. “Yaşlı ve genç nesil, çağdaş olmadıkları için pek anlaşamazlar.”	d. açma işinin yapılması, açık duruma gelmek
5. “Hiç düşünmeden, her şeyi tepeden inme anlatıverdi.”	e. at veya eşek gibi hayvanlara kayış takmak

7. Yeni aldığı arabasının **üstü** çizilmişti.” cümlesindeki altı çizili sözcük ile aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi aynı anlamlıdır?
( ) Dışarı çıkmak için hemen **üstünü** değiştirdi.
( ) Ortaya çıkan sorun için **üstüne** danıştı.
( ) Dolabın **üstü**, toz olmuştu.
( ) Bu duruma **üstü** çok kızdı.
8. “Çalışmak istiyorsan, buraya **ayak uydurmak** zorundasın.” cümlesindeki altı çizili sözcük ile aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi aynı anlamlıdır?
( ) Beden dersinde yanındakine **ayak uyduramadığı** için notu düştü.
( ) Yeni gelen çocuk da diğerleri gibi davranarak sınıfa **ayak uydurdu**.
( ) Önündeki adamın adımlarına **ayak uydurması** zor oldu.
( ) Adımının yanlış olduğunu fark ederek diğerlerine **ayak uydurdu**.

9.

borçlu	dizginlemek
açılmak	üst
tepeden inme	

Aşağıda bir Nasrettin Hoca fıkrası vardır. Şekildeki sözcükleri gerekiyorsa ek getirerek fıkrada yer alan cümlelerdeki boşluklara yazınız.

Nasrettin Hoca ve eşi, kavga edip küstükleri zaman birbirleriyle bir hafta konuşmuyorlarmış. Söyleyecekleri şeyleri de bir kağıda yazıp birbirlerine veriyorlarmış. Günlerden bir gün, Hoca'nın canı çok sıkılmış. Biraz içi ..... diye dışarı çıkmış, eşeğine binmiş. Eşeğini hareket ettirmek için ..... denemiş. Eşeğinin ise o gün canı yürümeyi hiç istemediği için ..... bir hareketle silkinerek Hoca'yı yerdeki su birikintisine atmış. Bu nedenle Hoca'nın ..... ıslanmış ve eşeğine çok kızmış. Çaresiz bir şekilde eve gitmiş. Hoca'yı o halde gören karısı çok sinirlenmiş. Aralarında yine kavga çıkmış ve birbirleriyle küsmüşler.

Yatma vakti geldiğinde Hoca, ertesi gün sabahleyin erken kalkacağını ve sabahları uyanamadığı için kendisini karısının kaldırması gerektiğini hatırlamış. Ama bu yüzden eşine karşı kendini ..... hissetmek istemiyormuş. Sonunda dayanamayıp bir kağıda sabahleyin erken kaldırılması için not yazmış. Ertesi gün uyandığında günün çoktan ağardığını, öğlen olduğunu fark etmiş. Karısının, kendisini uyandırmamasına çok kızan Hoca, yanında bir kağıt görmüş. Kağıtta "Hoca, haydi kalk! Sabah oldu.", yazıyormuş.

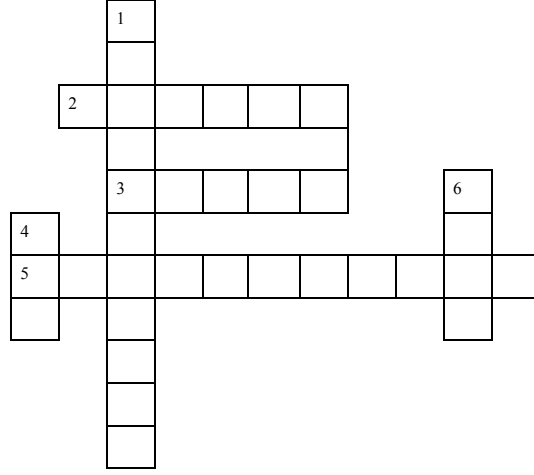
ALİŞTIRMALAR 3

1. Aşağıdaki cümlelerin doğru yanıtını şekildeki sözcüklerden bulmacayı doldurunuz.

salık vermek	üzüntü
dizginlemek	özen
ast	ipucu

1. Önlemek sözcüğünün eş anlamlısıdır.
2. Coşku sözcüğünün karşıt anlamlısıdır.
3. Delil sözcüğünün eş anlamlısıdır.
4. Üst sözcüğünün karşıt anlamlısıdır.
5. Haber vermek sözcüğünün eş anlamlısıdır.
6. İtina sözcüğünün eş anlamlısıdır.

2. “Rüzgar, çok estiği için bütün pencereler **acıldı**.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün karşıt (zıt) anlamlısı nedir?
.....
3. “**Üst** kata yeni kiracılar taşındı.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün karşıt (zıt) anlamlısı nedir?
.....
4. “Sınavı kazandıklarında gösterdikleri **coşku** görmeye değirdi.” cümlesindeki altı çizili sözcüğün yerine hangi sözcük kullanılırsa cümlenin anlamında bozulma olmaz?
.....
5. “Bütün olaylar **tepeden inme** bir şekilde gerçekleşti.” cümlesinde geçen altı çizili sözcüğün eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?
( ) sevinçli   ( ) üzücü   ( ) şaşırtıcı

6.

kara	önermek	alacaklı	modern
------	---------	----------	--------

Aşağıda Hacivat ile Karagöz arasında geçen karşılıklı bir konuşma vardır. Şekildeki sözcükleri gerekiyorsa ek getirerek konuşmada yer alan cümlelerdeki boşluklara yazınız.

Hacivat: Karagöz, Karagöz!..

Karagöz: Ne var yine Hacı Cavcav? Niye bağıryorsun?

Hacivat: Karagöz'üm, dün Kayserili Mayısloğlu'na seni bakkal çırağı olarak almasını salık vermiştim. Seni görmeye geldi mi?

Karagöz: Sen doktor mu oldun be adam? Nasıl sağlık veriyorsun?

Hacivat: Allah Allah! Ne biçim adamsın sen yahu? Sağlık vermedim. Ben sana ..... sözcüğünün eş anlamlısı olan **salık vermekten** söz ediyorum.

Bunlar, eş anlamlı sözcükler, tıpkı **çağdaş** ile ..... gibi.

Karagöz: Yandı bizim kazan dibi.

Hacivat: Tüh, Allah iyiliğini versin Karagöz! Beni anlamadın mı?

Karagöz: Şimdi seni pataklarım ha! Anladım tabi. Raksetmek ile oynamak aynı şeyler. Valla aklıma oynamak geldi. Şöyle güzel bir müzik çalsa da oynasak.

Hacivat: Bırak oynamayı Karagöz. Aferin, eş anlamı biliyormuşsun. Bir de karşıt anlamlılar vardır. **Borçlu** sözcüğünün karşıt anlamlısı ..... sözcüğüdür.

Karagöz: Tıpkı seninle benim gibi Hacı Cavcav. Ayrıca sen **aksın** ben de .....

Hacivat: Hay Allah Karagöz! Çok komik bir adamsın. Yine fazla konuştuk. Benim gitmem gerek. Kayserili dönüşte sana uğrayacak.

Karagöz: Dövüşte bana mı uğrayacak?

Hacivat: Evet! Halini hatırını sorup “Beni bir de sen döver misin?” diyecek.

7. Aşağıda karışık olarak verilen eş anlamlı sözcükleri bir çizgiyle birleştiriniz.

kapışma	ipucu
üst	beyaz
kanıt	tartışma
önermek	yukarı
ak	salık vermek